

La pèrdua de competitivitat en preus de les economies catalana i espanyola en el marc europeu

Cristina Amarelo

Departament d'Economia i Coneixement

En aquest treball s'analitza l'evolució de diversos indicadors de competitivitat per a Catalunya, Espanya i la zona euro. Les dades mostren que, en el cas català i espanyol, es va produir una forta pèrdua de competitivitat en preus al període 1999-2008 enfront de la resta del món, si bé els excel·lents resultats en termes de creixement econòmic van amagar el problema. L'any 2009, en canvi, es va produir un comportament molt moderat en els preus que va frenar el deteriorament de la competitivitat, per primera vegada en deu anys, però a base d'un dur ajust econòmic amb una pèrdua important de benestar. Una gran part d'aquest ajust és temporal i respon a raons cícliques, de manera que els desequilibris estructurals que van provocar la reducció de la competitivitat continuen latents i s'hauran de corregir mitjançant reformes.

En primer lloc, al paper s'analitzen una sèrie d'indicadors representatius de la competitivitat-preu (és a dir, de l'evolució de preus i costos), que mostren un creixement força més alt en el període 1999-2008 a Catalunya i a Espanya que no pas a la zona euro. Amb

tot, els indicadors més rellevants per al comerç exterior (com són el deflactor de les exportacions i els preus industrials) han tingut un comportament més contingut i més similar al de l'evolució registrada a l'eurozona.

Aquest problema de diferencial d'inflació sistemàtic respecte a la zona euro ha estat tractat àmpliament, i els principals treballs de referència (la majoria per al cas espanyol) conclouen que hi va haver factors de demanda i d'oferta que generaren aquest major creixement dels preus. Pel cantó de la demanda, l'expansió econòmica va estar sustentada excessivament en l'avenç del consum privat, el boom immobiliari i el creixement de l'endeutament privat, afavorint una pressió alcista en els preus. A més, també van existir rigideses estructurals d'oferta que van afavorir una inflació més alta, com ara la inèrcia que generen diversos esquemes d'actualització de preus i rendes, la competència insuficient en alguns mercats de béns i serveis, o l'important nombre de càrregues administratives injustificades a l'activitat. Totes aquestes ineficiències, junt amb la manca d'avenços significatius

Indicadors de preus. Variació mitjana en el període 1999-2008						
	1999-2008			2009		
	Catalunya	Espanya	Zona euro	Catalunya	Espanya	Zona euro
Índex de preus al consum	3,5	3,3	2,3	0,1	-0,4	0,2
Índex de preus industrials	2,9	3,4	2,9	-3,5	-3,4	-5,0
Deflactor del PIB	3,9	3,9	2,1	0,5	0,2	1,1
Deflactors d'exportacions de béns i serveis	1,8	2,2	1,5	-2,9	-2,7	-3,2
Deflactors d'importacions de béns i serveis	1,0	1,6	2,0	-8,3	-7,0	-5,8
Costos laborals unitaris	3,1	3,2	1,7	nd	0,4	3,8
Remuneració per assalariat	3,3	3,5	2,4	nd	3,7	1,5
Productivitat (PIB per lloc de treball)	0,2	0,3	0,8	3,0	3,2	-2,2

Font: Eurostat, INE, Idescat i Banc d'Espanya.

en la qualitat del capital humà i tecnològic, van determinar un estancament de la productivitat, que representa la variable clau per absorbir les tensions inflacionistes i aconseguir un creixement econòmic a mig termini.

En el present treball també s'analitzen índexs de competitivitat basats en la definició de tipus de canvi efectiu real, que són una de les mesures més acurades per observar les variacions de la competitivitat-preu d'un territori respecte d'un grup de països. A grans trets, aquest índex és una mitjana de les evolucions relatives dels preus d'un territori respecte als altres països (corregides per variacions en el tipus de canvi bilateral) i ponderades pel pes de cada país sobre el total de comerç exterior del territori en qüestió. Així, l'evolució relativa dels preus respecte dels principals socis comercials tindrà més influència que en el cas de països amb unes relacions de comerç inferiors.

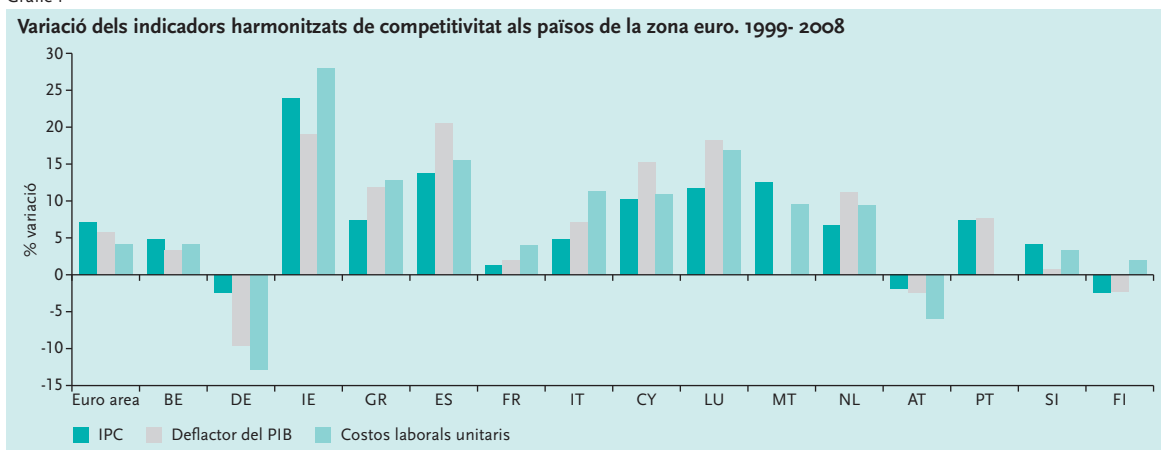
El Banc d'Espanya i el Banc Central Europeu publiquen indicadors d'aquest tipus, que mesuren la variació de la competitivitat respecte al grup de les economies desenvolupades i dels principals països emergents. Segons el BCE, Espanya seria un dels estats de la zona euro que ha registrat més pèrdua de competitivitat-preu respecte de les economies industrials al període 1999-2008, només per darrere d'Irlanda. Aquesta pèrdua ha estat aproximadament d'entre un 14% i un 20% segons l'indicador que es consideri, per contrast amb la pèrdua molt més reduïda de la zona

euro (d'entre un 4% i un 8%). Altres països europeus que també van registrar descensos notables de la competitivitat-preu van ser Luxemburg, Xipre i Grècia. La tendència a l'apreciació de l'euro en el conjunt del període va ampliar la pèrdua de competitivitat, però en el cas espanyol el factor principal va ser clarament el comportament més alcista dels preus. D'altra banda, els indicadors del Banc d'Espanya mostren que la pèrdua va ser força més moderada si es considera l'evolució dels preus de les exportacions (més continguts que altres indicadors de preus).

Per a l'àmbit català, l'Idescat també elabora un indicador de tipus de canvi efectiu real. Segons les dades per al període 1999-2008, Catalunya va perdre un 6,4% de la competitivitat-preu en termes d'índex de preus industrials (IPRI) respecte als països industrialitzats, mentre que les estimacions de l'Idescat assenyalen que en termes d'IPC el deteriorament va ser molt més significatiu, amb una pèrdua a l'entorn d'un 18,9%. El component del tipus de canvi va contribuir a reduir la competitivitat en un 4,6%. Per comparació amb Espanya, s'ha registrat una major pèrdua si es mesura amb l'IPC, mentre que si s'utilitza l'IPRI s'observa un descens més moderat que en el cas espanyol.

D'altra banda, també s'han analitzat alguns indicadors relacionats amb els fluxos comercials, per tal de veure el possible efecte de l'evolució alcista en preus i costos. Un dels punts que cal destacar és que, malgrat la pèrdua de competitivitat-preu, la quota mundial de

Gràfic 1

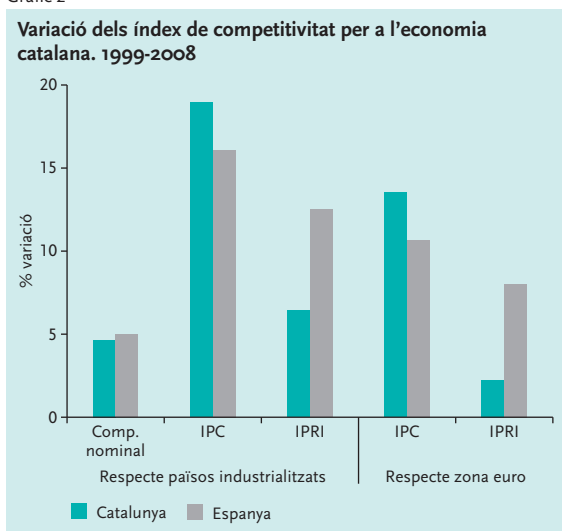

Un signe positiu (negatiu) significa un pèrdua (guany) de competitivitat en aquell indicador respecte al grup de països de referència. En el cas de l'IPC són els països de la UEM i altres 41 països. Per al deflador i els CLU són els països de la UEM i altres 21 socis comercials.

Base 1T1999 = 100.

Font: BCE.

Gràfic 2

Un signe positiu (negatiu) significa un pèrdua (guany) de competitivitat en aquell indicador respecte al grup de països considerat.

Base: 1T1999 = 100.

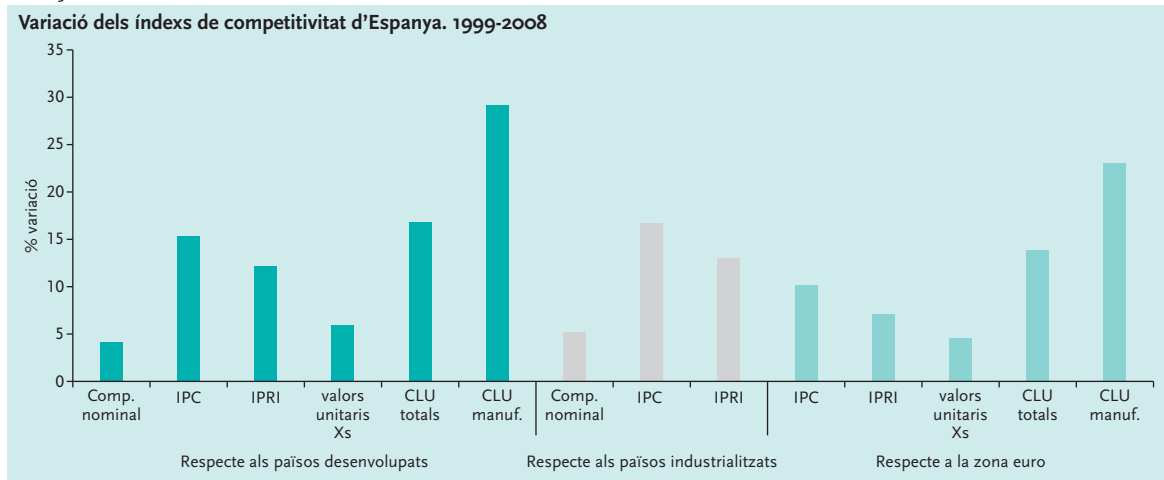
Font: Idescat.

mercat dels productes catalans i espanyols s'ha mantingut relativament estable als darrers anys (en el cas català s'observa un lleu retrocés als dos últims anys), a diferència del que ha passat en altres grans econo-

mies desenvolupades. Això s'explica majoritàriament pel bon comportament de les exportacions de serveis, que pot haver estat impulsat per elements qualitatius al marge del preu (com la millora de la qualitat, introducció a nous mercats, etc.). L'altra cara de la moneda ha estat el fort augment en la presència d'importacions al mercat intern, que s'ha anat elevat en termes reals de manera notable (l'any 2000 un 37,2% del mercat intern era proveït per importacions, i al 2008 el percentatge havia augmentat fins a un 41%). Aquesta tendència reflecteix el deteriorament de la competitivitat dels productes domèstics enfront de l'exterior, si bé també és cert que això s'ha produït en un context d'intens avenç de la demanda interna. En qualsevol cas, una conclusió interessant és que sembla que hi ha un fort dualisme entre el perfil de les empreses exportadores (altament competitives, amb més dimensió, amb disciplina en preus i costos, sovint amb participació estrangera) i les que competeixen en mercat intern (amb més problemes competitiu enfront de l'exterior).

Per últim, cal destacar que aquest panorama va registrar un canvi molt substancial l'any 2009. La greu recessió econòmica va portar a un enfonsament sense precedents en el consum privat i la demanda,

Gràfic 3

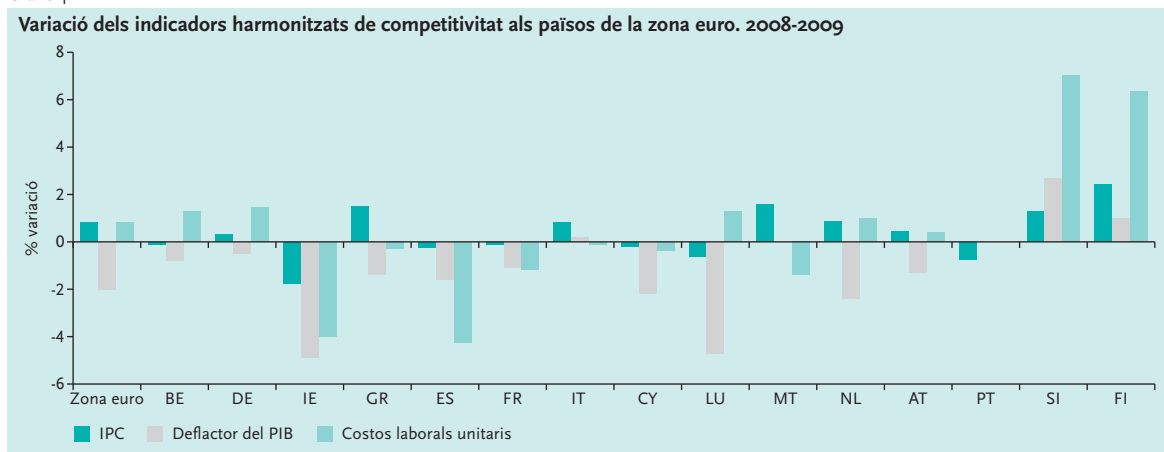

Un signe positiu (negatiu) significa un pèrdua (guany) de competitivitat en aquell indicador respecte al grup de països considerat.

Base: 1T1999 = 100. Els països industrialitzats inclouen els nous països industrialitzats d'Àsia.

Font: Banc d'Espanya.

Gràfic 4

Un signe positiu (negatiu) significa un pèrdua (guany) de competitivitat en aquell indicador respecte als països de la zona euro i altres 41 països. En el cas de l'IPC es compara desembre de 2009 amb un any abans, i per al deflactor i els CLU el tercer trimestre de 2009 respecte al mateix període d'un any abans.

Font: BCE.

i això, junt amb l'abaratiment dels preus del petroli si es compara amb els màxims de 2008, va conduir a una moderació històrica dels preus catalans i espanyols al 2009. En el cas català, els índexs de competitivitat calculats per l'Idescat mostren una aturada en el descens de la competitivitat-preu respecte als països

industrialitzats en termes d'IPC (per primera vegada des de 1999), tot i que en preus industrials no s'aprecia aquesta millora. Els indicadors harmonitzats elaborats pel BCE també mostren que l'entorn recessiu ha afavorit una millora en la competitivitat-preu espanyola, i es confirma que l'ajust ha estat especialment intens

en els CLU (si bé aquesta tendència es deriva de l'augment de la productivitat registrat arran del devastador ajust en l'ocupació). Altres economies europees també van registrar guanys considerables de competitivitat al 2009 per l'ajust en preus (en particular Irlanda).

La millora en la competitivitat en l'any 2009 s'ha aconseguit a base d'un ajust traumàtic i de pèrdua de benestar. Les principals previsions macroeconòmiques apunten que els dos propers anys es mantindrà el comportament moderat en els preus i costos, de manera que la competitivitat-preu no registraria

canvis molt significatius. Tot i això, és evident que bona part de l'ajust en la competitivitat s'ha produït per raons cícliques, i no hi ha garanties que es mantingui a mig termini. Encara que de moment les tensions inflacionistes pel cantó de la demanda no preocupen, les rigideses estructurals que van deteriorar la competitivitat continuen latents. El camí per aconseguir una millora estructural en la productivitat i en la competitivitat passa per reformar a curt termini aquestes rigideses i desequilibris, per tal d'augmentar l'eficiència i qualitat dels factors productius.